

Istraživačko izvješće

ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJA I STAVOVA CILJANIH SKUPINA U SKLOPU PROJEKTA „LIFE ARTINA – Mreža za očuvanje morskih ptica u Jadranu“

Ciljane skupine:

- zaposlenici turističke zajednice i turističkih agencija
- zaposlenici pomorske policije
- djelatnici općine i lokalnu tvrtku za gospodarenje otpadom
- djelatnici hotela, restorana
- vlasnici apartmana
- ostali članovi lokalne zajednice

Autorica:

dr. sc. Nikolina Hazdovac Bajić,

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, temeljem Ugovora o pružanju usluga sklopljenog s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce

Dubrovnik, svibanj 2023.

Citiranje:

Hazdovac Bajić N. (2023): Istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina u sklopu projekta LIFE Artina. Završno izvješće za ciljane skupine lokalne zajednice Lastova. Projekt LIFE Artina. Institut Ivo Pilar. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce.

Sažetak

U ovom istraživačkom izvješću predstavljani su i analizirani podaci dobiveni u drugom krugu istraživanja (izlazne ankete) među ciljanim skupinama na otoku Lastovu koje uključuju zaposlenike turističke zajednice i turističkih agencija, zaposlenike pomorske policije, djelatnike općine i lokalne tvrtke za gospodarenje otpadom, djelatnike hotela i restorana, vlasnike apartmana te ostale članove lokalne zajednice. Istraživanje se temelji na kvantitativnoj metodi, odnosno anketi. Ovaj se krug istraživanja provodio u razdoblju od 13. travnja do 13. svibnja 2023., odnosno na kraju provedbe aktivnosti u sklopu LIFE Artina projekta usmjerenog na očuvanje morskih ptica na Jadranu. Odabir uzorka bio je neprobabilistički, a koristila se tehnika prigodnog uzorkovanja. Istraživanje je obuhvatilo 103 ispitanika.

Specifični ciljevi izlaznog istraživanja bili su u završnoj fazi projekta LIFE Artina među ciljanim skupinama lokalnog stanovništva procijeniti poznavanje i prepoznavanje morskih ptica, dobiti uvid u poznavanje utjecaja i opasnosti koje prijete morskim pticama, ispitati dojmove vezane uz provedbu projektnih aktivnosti, utvrditi ima li razlike u stavovima među ispitanicima koju su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu, utvrditi razloge nesudjelovanja, te istražiti spremnost na podršku budućim projektima zaštite okoliša. Dobiveni podaci potvrdili su da ispitanici u visokom postotku prepoznaju različite vrste morskih ptica te da ih većina (92,2%) zna navesti specifične opasnosti koje prijete morskim pticama. Osim toga većina ispitanika ima pozitivnu percepciju projekta (77,7% ga podržava, a 52,4% ih smatra je projekt imao pozitivne učinke za lokalnu zajednicu). Većina ispitanika (92,2%) bila je informirana o aktivnostima koje su se odvijale u sklopu projekta, a nešto više od trećine ih je sudjelovalo u nekim od tih aktivnosti. Gotovo po svim uspoređivanim varijablama utvrđena je statistički značajna razlika između ispitanika koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu. Kao najčešći razlog nesudjelovanja ispitanici navode nedostatak vremena. Nešto manje od trećine ispitanika (29,9%) zainteresirano je za sudjelovanje u budućim projektima zaštite prirode.

Podaci dobiveni u ovom krugu istraživanja uspoređivali su se s podacima dobivenima u prvom krugu istraživanja među ciljanim skupinama na otoku Lastovu. Ovo se istraživanje

temeljilo na istoj metodi i načinu uzorkovanja, a provedeno je u razdoblju od 29. listopada do 29. studenoga 2019. Usporedbom dvaju krugova istraživanja nastojalo se potvrditi sljedeće hipoteze: H1 ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o morskim pticama; H2 ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama; H3 ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica te H4 ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe projektnih aktivnosti imaju veću spremnost na podršku projektima usmjerenim na zaštitu i očuvanje prirode. Provedenim testovima potvrđene su prve tri hipoteze, dok je četvrta odbačena budući da ispitanici u završnoj fazi provedbe projekta u statistički značajnoj mjeri iskazuju nezainteresiranost i smanjenu spremnost na podršku projektu usmjerenom na očuvanje morskih ptica.

Abstract

This research report presents an analysis of data obtained in the second round of research (endline survey) among target groups on the island of Lastovo, which include employees of the tourist board and travel agencies, employees of the maritime police, employees of the municipality and local waste management companies, hotel and restaurant employees, apartment owners, and other members of the local community. The research is based on a quantitative method, a survey. This round of research was carried out in the period from April 13 to May 13, 2023, that is, at the end of the implementation of activities within the LIFE Artina project aimed at the conservation of seabirds in the Adriatic. The selection of the sample was non-probabilistic with the convenience sampling technique. The survey included 103 respondents.

The specific objectives of the endline research were to investigate the knowledge and attitudes of the target groups in the local population in the final phase of the LIFE Artina project. We wanted to assess the knowledge and recognition of seabirds, gain insight into the knowledge of the impacts and dangers that threaten seabirds, examine impressions related to the implementation of project activities, determine whether there are differences in attitudes among respondents who participated in the project activities and those who did not, determine the reasons for non-participation, and investigate the willingness to support future environmental protection projects in the final phase of the LIFE Artina project. The obtained data confirmed that a high percentage of respondents recognize different types of seabirds and that most of them (92.2%) can name specific dangers that threaten seabirds. In addition, most respondents have a positive perception of the project (77.7% support it and 52.4% believe the project had positive effects on the local community). The majority of respondents (92.2%) were informed about the activities that took place as part of the project, and slightly more than a third of them participated in some of these activities. In almost all compared variables, a statistically significant difference was found between respondents who participated in project activities and those who did not. Respondents cited lack of time as the most common reason

for non-participation. Slightly less than a third of respondents (29.9%) are interested in participating in future nature protection projects.

The data obtained in this round of research (endline) were compared with the data obtained in the first round of research (baseline) among the target groups on the island of Lastovo at the very beginning of the project activities. In baseline research, we used the same method and method of sampling. The research was conducted in the period from October 29 to November 29, 2019. By comparing two rounds of research, we tried to confirm the following hypotheses: H1 Target groups on the island of Lastovo have better knowledge after the implementation of most of the project activities about sea birds; H2 Target groups on the island of Lastovo after the implementation of most of the project activities have better knowledge about the dangers that threaten seabirds; H3 Target groups on the island of Lastovo after the implementation of most of the project activities have a more developed awareness of the importance of preserving seabirds, and H4 Target groups on the island of Lastovo after the implementation of the project activities have a greater willingness to support projects aimed at the protection and preservation of nature. Analysis of the obtained data confirmed the first three hypotheses, while the fourth was rejected since respondents in the final phase of the project's implementation showed a statistically significant lack of interest and reduced willingness to support the project aimed at preserving seabirds.

Uvod

Projekt LIFE Artina – “Seabird Conservation Network in the Adriatic” („Mreža za očuvanje morskih ptica u Jadranu“) bavi se problemima u očuvanju morskih ptica na području srednjeg Jadrana. Nositelj projekta je Udruga BIOM, a partneri su Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, Javna ustanova Park prirode Lastovsko otočje i BirdLife Malta. Projekt se financira iz programa LIFE, koji je instrument Europske unije namijenjen financiranju aktivnosti na području zaštite okoliša, prirode i klime. Cilj LIFE programa je doprinijeti implementaciji, ažuriranju i razvoju EU politika i zakonodavstva iz područja okoliša, prirode i klime kroz sufinanciranje projekata koji imaju europsku dodanu vrijednost. Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske i Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. LIFE Artina projekt provodi se od 1.9.2018. do 31.8.2023.

U sklopu LIFE Artina projekta provodi se zasebno istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina te praćenje socio-ekonomskog utjecaja provedbe projekta. Istraživanje provodi Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, uz podršku projektnih partnera, a temeljem Ugovora o pružanju usluga sklopljenog s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce.

Ciljane skupine obuhvaćene ovim istraživanjem uključuju lokalno stanovništvo otoka Lastova: zaposlenike turističke zajednice i turističkih agencija, zaposlenike pomorske policije, djelatnike općine i lokalne tvrtke za gospodarenje otpadom, djelatnike hotela i restorana, vlasnike apartmana te ostale članove lokalne zajednice.

Istraživanje se među navedenim ciljanim skupinama provodilo u dva kruga, na samom početku provedbe projektnih aktivnosti (listopad i studeni 2019. godine) i u završnoj fazi projekta (travanj i svibanj 2023. godine). Ovo se izvješće odnosi na podatke dobivene u drugom krugu istraživanja te na usporedbu relevantnih varijabli prvog i drugog kruga istraživanja kako bi se dobio uvid u stavove određenih ciljanih skupina o samom projektu, aktivnostima koje su provedene i njihovim učincima te eventualne promjene percepcija i stavova koje su se dogodile.

Nalazi ulaznih anketa 2020. godine¹

Prema podacima Istraživačkog izvješća Istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina na Lastovu – prva dionica iz listopada i studenog 2019. ulaznim anketama je obuhvaćeno 122 ispitanika. Ispitanici su se u najvećem broju slučajeva izjasnili da im je važno očuvati prirodu, njih 50,8% tvrdilo je da im je to u potpunosti važno, a 44,3% da im je to uglavnom važno. Kad se radi o očuvanju i zaštiti morskih ptica na Jadranu, apsolutna većina ispitanika smatrala je da ih je važno očuvati (95,1%). Ovim je istraživanjem utvrđeno da ispitanici u visokom postotku prepoznaju različite vrste morskih ptica. Najveći broj ispitanika prepoznao je galeba klaukavca (90,1%) i sredozemnog galeba (82,0%). Nešto manji broj ispitanika prepoznao je gregulu (73,0%) a najmanje ispitanika kaukala (46,7%).

Istraživanje iz 2019. utvrdilo je da je tek nešto više od polovice ispitanika (55,7%) bilo upoznato s eventualnim opasnostima koje prijete morskim pticama, a ispitanici su kao najvažnije aktivnosti koje bi projekt zaštite morskih ptica trebao provesti istaknuli najprije edukaciju lokalne zajednice, potom čišćenje otpada iz mora, a slijede kontrola i nadzor te istraživanje. Najmanje važnim smatrali su uklanjanje štakora.

Većina ispitanika, njih 75,4% smatrala je kako bi aktivnosti vezane za očuvanje morskih ptica mogle donijeti pozitivne rezultate lokalnoj zajednici, međutim nisu znali navesti koji bi to bili. S druge strane više od polovice ispitanika (57,4%) nije bila sigurna bi li aktivnosti vezane uz očuvanje morskih ptica za lokalnu zajednicu mogle imati i negativne učinke, a njih 6,6% smatralo je da bi.

U svakom slučaju, unatoč relativnoj otvorenosti prema projektu i njegovim aktivnostima, odnosno spremnosti da se pruži podrška projektu koju je u ulaznim anketama iskazala većina od 84,4% ispitanika, analizirani podaci pokazali su kako bi bilo korisno još više približiti tijek projekta i njegove praktične aktivnosti lokalnom stanovništvu kako bi se pojačao dojam otvorenosti i transparentnosti.

Osnovni su zaključci dobiveni analizom podataka prikupljenih ulaznim anketama:

---

¹ Podaci preuzeti iz Istraživačkog izvješća: Istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina na Lastovu – prva dionica, veljača 2020., Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, temeljem Ugovora o pružanju usluga sklopljenog s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, autorica Hazdovac Bajić, Nikolina

1. Kod ispitanika postoji svijest o morskim pticama, no ujedno postoji i prostor za daljnju edukaciju o njihovoj važnosti;
2. Premda znatan broj ispitanika poznaje utjecaje i opasnosti koje prijete morskim pticama, gotovo polovica ispitanika nije upućena u ovu problematiku;
3. Apsolutna većina ispitanika iskazuje podršku očuvanju morskih ptica i pripadajućim mjerama;
4. Ispitanika smatraju kako je najvažniji aspekt zaštite morskih ptica edukacija te u tom iskazuje podršku ciljevima i aktivnostima koje se provode u sklopu LIFE Artina projekta.

Projektne aktivnosti usmjerene na lokalnu zajednicu Lastova

Većina tradicionalnih pristupa očuvanju prirode i bioraznolikosti težila je isključivanju lokalnog stanovništva te su stoga skupine ljudi koji žive unutar ili u blizini zaštićenih područja zanemarene u samom procesu zaštite. Ovo neuvažavanje interesa lokalnih zajednica rezultiralo je općim nedostatkom potpore očuvanju i naknadnom degradacijom zaštićenih područja (Ancrenaz i sur., 2007). Stoga suvremene smjernice nalažu da se projekti očuvanja biološke raznolikosti oslanjaju na pristupu očuvanja temeljenom na zajednici ili *community-based conservation* (CBC) koji označava uključivanje lokalne zajednice u same projekte te istovremeno s glavnim ciljem provedbe projekta vodi računa i o lokalnoj zajednici.

Nalazi mnogih suvremenih znanstvenih studija ukazuju na važnost uključivanja lokalnog stanovništva u proces očuvanja prirode (Andrade i Rhodes, 2012; Lopoukhine i sur., 2012) te se stoga nastoje uskladiti strategije očuvanja sa socijalno-ekonomskim beneficijama za konkretni lokalitet, što podrazumijeva aktivnosti usmjerene na informiranje i provođenje različitih edukativnih aktivnosti među lokalnom zajednicom.

Polazeći od ove tzv. „nove paradigme“ projekata zaštite (Locke i Dearden, 2005; Sheppard, 2006) oblikovane su i aktivnosti koje su se u sklopu projekta LIFE Artina odvijale, a koje su bile usmjerene ne samo na terenska istraživanja populacije zaštićenih vrsta morskih ptica te metode njihove zaštite i očuvanja, nego i na one koje su nastojale prezentirati

projektne informativne i edukativne sadržaje ciljanim skupinama lokalne zajednice i lokalnom stanovništvu općenito te ih zainteresirati i potaknuti na angažman u smjeru ostvarenja projektnih ciljeva.

Aktivnosti koje su uključivale lokalno stanovništvo odnosile su se na javna događanja, predavanja, edukacije, radionice i akcije čišćenja obale i podmorja. Na samom početku projekta održana je *Kick-off* prezentacija koja je lokalnoj zajednici predstavila projektne sadržaje, ciljeve i aktivnosti. U sklopu prezentacije održan je i niz radionica za učenike Osnovne škole “Braća Glumac” Lastovo, kako bi se za problematiku zaštite morskih ptica senzibilizirali najmlađi. Kroz interaktivnu igru djeca su mogla saznati brojne zanimljivosti o ekologiji i upoznati se sa zaštićenim vrstama ptica, izrađivati makete ptica od plastičnih čepova i oslikavati platnene torbe, kako bi kroz zabavan i kreativan način naučili više o negativnom utjecaju korištenja jednokratne plastike i sve većoj problematici morskog otpada. Slične radionice, prilagođene djeci mlađeg uzrasta, održane su kasnije i među djecom Dječjeg vrtića „Lastavica“. I ostale edukacije koje su se u sklopu projekta provodile među djecom temeljile su se na participativnim metodama, didaktičkim materijalima (vizualnim i auditivnim), igrama prilagođenim uzrastu te praktičnim terenskim radom u sklopu kojeg su organizirani izleti i monitoring otpada jedne lastovske plaže. Za odrasle članove lokalne zajednice organizirane su ukupno 23 akcije čišćenja u kojima je sudjelovalo preko 300 ljudi. Javna događanja koja su organizirana uključivala su izložbe „Budućnost za morske ptice“, kampanju „Bubbles not balloons“, dvije „Noći albatrosa“, četiri predavanja za lokalnu zajednicu te *stand up comedy show*. Uz to je otvorena i edukativna staza „Artina“, sa šest edukativnih tabli duž pješačkog puta koji je povezuje Zaklopaticu i mjesto Lastovo. U sklopu projekta održane su i radionice s ribarima o načinima prilagodbe ribolovnih alata kako bi se smanjio slučajan ulov morskih ptica, te s brodarima i predstavnicima turističkih agencija o mogućnostima turističke ponude i promocije programa za promatranje ptica.

Ciljevi i hipoteze

Specifični ciljevi ovog kruga istraživanja jesu među pripadnicima ciljanih skupina na otoku Lastovu:

- C1 Procijeniti poznavanje i prepoznavanje morskih ptica;
- C2 Dobiti uvid u poznavanje utjecaja i opasnosti koje prijete morskim pticama;
- C3 Ispitati dojmove vezane uz provedbu projektnih aktivnosti;
- C4 Utvrditi ima li razlike u stavovima među ispitanicima koju su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu, te utvrditi razloge nesudjelovanja;
- C5 Istražiti spremnost na podršku budućim projektima zaštite okoliša.

Osnovna ideja koja stoji u pozadini istraživanja u dvije zasebne faze imala je za svrhu usporediti dobivene podatke dviju faza te na taj način procijeniti učinke provedbe projektnih aktivnosti na svijest, percepciju i znanja lokalnog stanovništva o morskim pticama i opasnostima koje im prijete, kao i njihov općeniti stav prema projektu usmjerenom na zaštitu prirode i očuvanja bioraznolikosti.

U skladu s ovako postavljenim nacrtom istraživanja postavljene su i sljedeće hipoteze:

- H1 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o morskim pticama;
- H2 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama;
- H3 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica.
- H4 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe projektnih aktivnosti imaju veću spremnost na podršku projektima usmjerenim na zaštitu i očuvanje prirode.

Empirijsko istraživanje koje je provedeno odnosi se na uporabu kvantitativne istraživačke metode, odnosno anketnog istraživanja provedenog među stanovnicima otoka Lastova.

Metoda i uzorak

Anketni upitnik za stanovnike Lastova (ciljane skupine: turističku zajednicu i turističke agencije, pomorsku policiju, općinu i lokalnu tvrtku za gospodarenje otpadom, hotel, restorane, vlasnike apartmana i ostale članove lokalne zajednice) sastojao se od 22 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa.² Prvi dio anketnog upitnika odnosio se na socio-demografska obilježja s obzirom na spol, dob, obrazovanje, radni i materijalni status ispitanika. Drugi dio anketnog upitnika sadržajno se odnosio na prepoznavanje morskih ptica, imenovanje ugroženih vrsta i navođenje opasnosti koje im prijete. Treći dio se odnosio na eventualnu podršku LIFE Artina projektu, te nastoji utvrditi jesu li ispitanici bili informirani o projektnim aktivnostima i jesu li sudjelovali u njima. Četvrti dio upitnika bio je usmjeren na procjenu stavova ispitanika o socio-ekonomskim učincima projekta, a peti dio na ispitivanje spremnosti za podršku budućim sličnim projektima.

Odabir uzorka bio je neprobabilistički³, a koristila se tehnika kvotnog⁴ uzorkovanja po principu pripadnosti navedenim ciljanim skupinama.

Anketno istraživanje druge faze (izlazne ankete) među ciljanim skupinama koje uključuju stanovnike Lastova provedeno je u razdoblju od 13. travnja do 13. svibnja 2023. godine. Ukupno su u istraživanju sudjelovala 103 ispitanika.⁵ Ispitanici su prije ispunjavanja ankete obaviješteni o njenom sadržaju i ciljevima te načinima zaštite anonimnosti. Prije ispunjavanja ankete, anketari su zadobili njihov usmeni informirani pristanak. Po ispunjavanju anketa, ispitanici su ih kuvertirali kako bi se dodatno zaštitila anonimnost. Po završetku provedbe

---

² U prilogu Izvješća dodan je primjer anketnog upitnika.

³ Neprobabilistički uzorak je onaj uzorak za koji je vjerojatnost izbora jedinica promatranja iz populacije različita, a može biti i 0. Drugim riječima, nemaju sve jedinice populacije jednaku vjerojatnost izbora u uzorak, stoga se ovakav uzorak ne može smatrati reprezentativnim za cijelu populaciju.

⁴ Kod kvotnog uzorka se bira određeni broj jedinica odabranih dijelova populacije. U ovom slučaju birani su dijelovi populacije po pripadnosti ciljanim skupinama.

⁵ Premda po svojoj prirodi uzorak nije reprezentativan, treba ipak naglasiti da je, ako se izračuna prema podacima popisa stanovništva iz 2021. godine (dostupno na <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>), on obuhvatio ukupno 17% punoljetnog stanovništva Lastova.

ankete, anketni upitnici su pohranjeni na radnom mjestu istraživačice i samo im ona ima pristup.⁶

Tablica 1: Socio-demografska obilježja uzorka

		Broj	Postotak
Spol	Muškarci	44	42,7
	Žene	59	57,3
	20-29 godina	17	16,5
	30-39 godina	31	30,1
	40-49 godina	21	20,4
	50-59 godina	21	20,4
	60-69 godina	9	8,7
	više od 70 godina	4	1,8
Obrazovanje	Bez osnovne škole	1	1,0
	Osnovna škola	2	1,9
	Srednja škola	39	37,9
	Viša škola	8	7,8
	Visoka škola (prva razina)	13	12,6
	Visoka škola (druga razina)	38	36,9
	Poslijediplomski studij	2	1,9
Samoprocjena životnog standarda	Znatno lošiji od prosjeka	4	3,9
	Nešto lošiji od prosjeka	9	8,7
	Prosječan	83	80,6
	Nešto bolji od prosjeka	5	4,9
	Znatno bolji od prosjeka	2	1,9
Radni status	Zaposleni	83	80,6
	Nezaposleni	4	3,9
	Pripravnik ili vježbenik	1	1,0
	Rad u kućanstvu	2	1,9
	Umirovljenici	10	9,7
	Ostalo	3	2,9
Osnovna djelatnost	Turizam	31	30,1
	Ribarstvo	4	3,9
	Lokalna samouprava	6	5,8
	Policija	5	4,9
	Odgoj i obrazovanje	11	10,7
	Uslužne djelatnosti	14	13,6
	Poljoprivreda	6	5,8
	Umirovljenici	10	9,7
	Ostalo	16	15,5
Ukupno		103	100

Prikupljene ankete statistički su obrađivane programskim paketom SPSS. Budući da je uzorak relativno malen pa je i u određenim skupinama prisutan mali broj ispitanika (manji od

⁶ U slučaju da bude potrebe, ugovorna tijela mogu dobiti uvid u anketne upitnike, kao dokaz provedenog istraživanja.

dvadeset) korištena su neparametrijska testiranja. Struktura uzorka i socio-demografska obilježja ispitanika prikazana su u tablici 1.

Iz tablice 1 vidljivo je da uzorak obuhvaća 42,7% muškaraca i 57,3% žena. S obzirom na dob uzorak je obuhvatio 16,5% ispitanika u dobi između 20 i 29 godina, 30,1% između 30 i 39 godina, 20,4% između 40 i 49 godina, 20,4% između 50 i 59 godina, 8,7% između 60 i 69 godina i 1,8% starijih od 70 godina. Prosječna dob ispitanika je 39 godina. Prema obrazovnoj strukturi ispitanika najzastupljenije su kategorije sa završenom srednjom školom (37,9%) i sa završenom drugom razinom visoke škole. Prema radnom statusu 80,6% ispitanika je zaposleno, a prema vlastitoj procjeni 80,6% ispitanika smatra da ima prosječan životni standard. Prema osnovnim djelatnostima uzorak je obuhvatio tražene ciljane skupine: zaposlenike u turizmu 30,1%, djelatnike policije 4,9%, djelatnike lokalne samouprave 5,8%, zaposlenike u odgoju i obrazovanju 10,7%, zaposlenike u uslužnim djelatnostima i trgovini 13,6%, poljoprivrednike 5,8%, ribare 3,9%, umirovljenike 9,7% i ostale djelatnosti 15,5%.

Rezultati

Na samom početku nastojalo se dobiti uvid u vrste morskih ptica koje ispitanici prepoznaju. U tablici su bile ponuđene slike i nazivi četiriju vrsta morskih ptica: sredozemnog galeba, kaukala (velikog zovoja), gregule (artine) i galeba klaukavca. Utvrđeno je da ispitanici u visokom postotku prepoznaju različite vrste morskih ptica. Prema dobivenim podacima najveći broj ispitanika prepoznao je galeba klaukavca (92,2%), zatim artinu (87,4%) i sredozemnog galeba (84,5%). Najmanji postotak ispitanika prepoznao je kaukala, 69,9%. Podaci su detaljnije prikazani u tablici 2. Među ispitanicima nije utvrđena statistički značajna razlika s obzirom na spol, dob, obrazovanje ni temeljnu djelatnost kad se radi o prepoznavanju navedenih vrsta morskih ptica. Međutim, statistički značajna razlika među ispitanicima utvrđena je s obzirom na to jesu li sudjelovali u nekim aktivnostima organiziranim u sklopu LIFE Artina projekta. Razlika je utvrđena u prepoznavanju gregule ($\chi^2=7,286$, $df=2$; $p<0,01$) i kaukala ($\chi^2=7,669$, $df=2$; $p<0,01$) pri čemu su ispitanici koji su sudjelovali u nekim aktivnostima u statistički značajnijoj mjeri prepoznali ove vrste ptica.

Tablica 2: Jeste li upoznati sa sljedećim vrstama morskih ptica?

Vrsta morske ptice	Da (%)	Ne (%)	Ne znam (%)
 Sredozemni galeb	84,5	1	14,6
 Kaukal (veliki zovoj)	69,9	14,6	15,5
 Gregula (artina)	87,4	5,8	6,8
 Galeb klaukavac	92,2	2,9	4,9

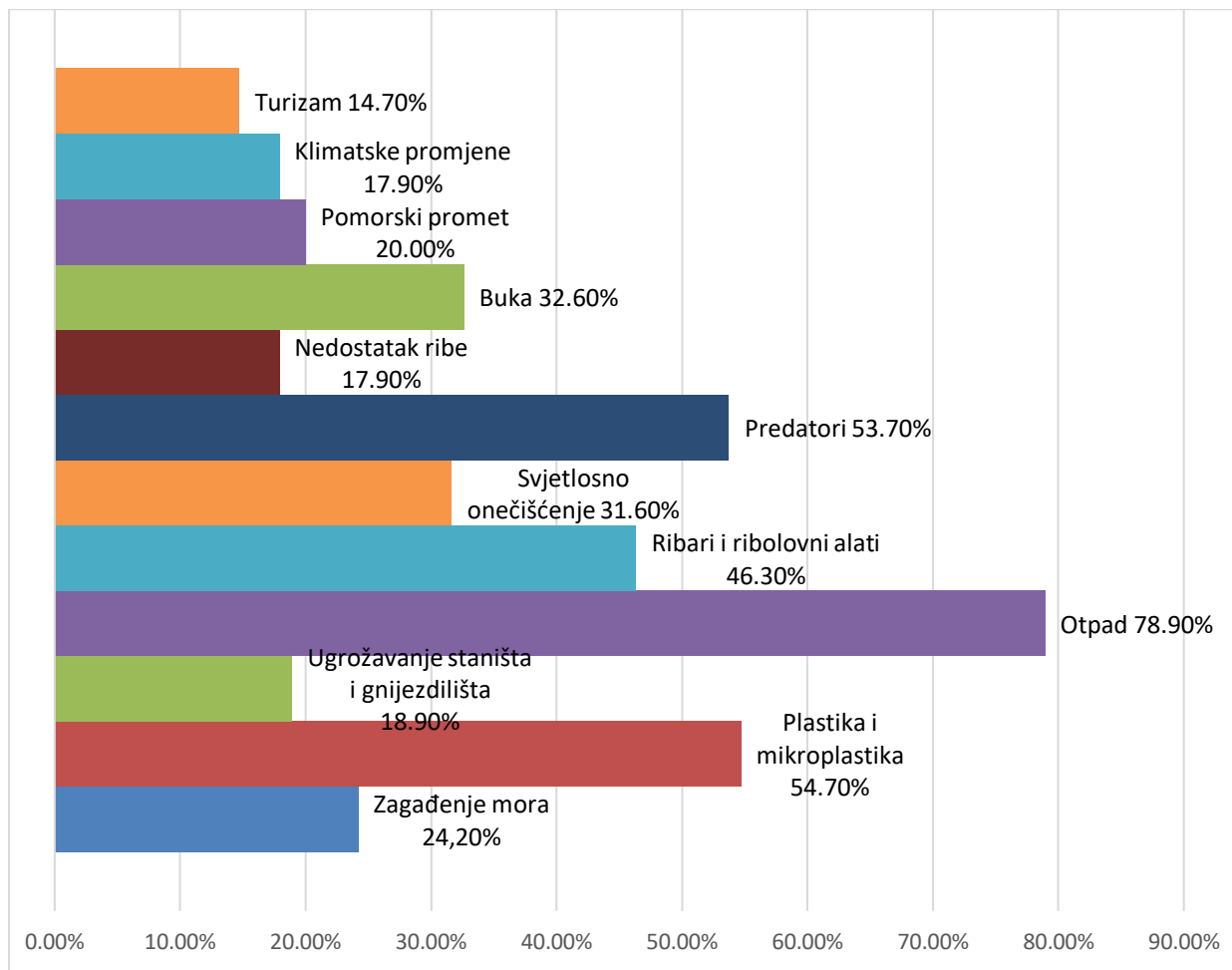
Od navedenih vrsta morskih ptica ugrožene su tri: sredozemni galeb, kaukal i gregula. Kao ugroženu vrstu sredozemnog galeba prepoznaje 46,6%, kaukala 64,1%, a gregulu 89,3% ispitanika. Klaukavca kao ugroženu vrstu netočno je odabralo 13,6% ispitanika, a da su sve navedene vrste ugrožene smatra 6,8% ispitanika. U ovom je pitanju točno sve tri ugrožene vrste odabralo 37,9%. Pri prepoznavanju svih triju ugroženih vrsta među ispitanicima statistički značajna razlika je utvrđena s obzirom na to jesu li sudjelovali u nekim aktivnostima u sklopu projekta ($\chi^2=7,362$, $df=1$; $p<0,01$). Statistički značajna razlika nije utvrđena s obzirom na spol, dob, obrazovanje ni temeljnu djelatnost ispitanika. Svi su podaci prikazani u tablici 3.

Tablica 3: Koje su od navedenih vrsta ptica prema Vašem mišljenju ugrožene?

Vrsta ptice	Da	Ne
Sredozemni galeb	46,6	53,4
Kaukal	64,1	35,9
Gregula	89,3	10,7
Klaukavac	13,6	86,4
Svi navedeni	6,8	93,2

Većina ispitanika, njih 92,2%, ponudila je odgovor na pitanje otvorenog tipa u kojem su trebali navesti neke od opasnosti koje prijete morskim pticama, dok njih 7,8% nije to učinilo. Nije utvrđena statistički značajna razlike među ispitanicima s obzirom na spol, dob, obrazovanje, kao ni među ciljanim skupinama s obzirom na poznavanje opasnosti koje prijete morskim pticama. U ovom pitanju nije utvrđena statistički značajna razlika ni s obzirom na to jesu li ispitanici sudjelovali u nekim projektnim aktivnostima, odnosno bez obzira na to jesu li sudjelovali u projektnim aktivnostima ili nisu, ispitanici su naveli neke od opasnosti za koje oni smatraju da prijete morskim pticama. Već pri površnom gledanju vidljivo je kako su opasnosti koje ispitanici navode raznolike i jasno definirane, odnosno konkretni primjeri zastupljeniji su među odgovorima nego općenite formulacije kao zagađenje, klimatske promjene, turizam i slično. Kao najčešće opasnosti ispitanici su istaknuli: otpad (78,9%), plastiku i mikroplastiku (54,7%), predatore poput štakora, mačaka i kuna (53,7%), ribare i ribarske alate (46,3%), buku (32,6%), svjetlosno onečišćenje (31,6%), zagađenje mora (24,2%), pomorski promet (20,0%), ugrožavanje i ometanje staništa i gnijezdilišta ptica (18,9%), nedostatak ribe (17,9%), klimatske promjene (17,9%), turizam (14,7%). Među manje zastupljenim odgovorima spomenuti su i predacija klaukavca (8,4%), neinformiranost ljudi (8,4%), pesticidi (4,2%), betonizacija obale (2,1%), dok 3,2% ispitanika smatra da ne postoje nikakve opasnosti za morske ptice. Podaci su prikazani na slici 1.

Slika 1: Koje su, prema Vašem mišljenju, opasnosti koje prijete morskim pticama?⁷

Kad se radi o očuvanju i zaštiti morskih ptica na Jadranu, apsolutna većina ispitanika smatra da ih je važno očuvati (89,3%), dok 2,9% smatra da to nije važno, a 7,8% ne zna. U ovom pitanju je utvrđena statistički značajna razlika s obzirom na spol ($\chi^2=8,081$, $df=2$; $p<0,01$) i obrazovanje ispitanika ($\chi^2=26,960$, $df=12$; $p<0,01$) pri čemu žene i ispitanici s većim obrazovanjem u statistički značajnijoj mjeri smatraju da je važno zaštititi morske ptice na Jadranu. Uz to utvrđena je i statistički značajna razlika među ispitanicima s obzirom na to jesu li ili nisu prisustvovali nekoj od aktivnosti u sklopu projekta LIFE Artina ($\chi^2=6,617$, $df=2$; $p<0,1$). Drugim riječima, ispitanici koji su prisustvovali nekoj od projektnih aktivnosti skloniji su misliti kako je važno očuvati morske ptice na Jadranu.

⁷ Kod ovog pitanja bilo je moguće zaokružiti više odgovora.

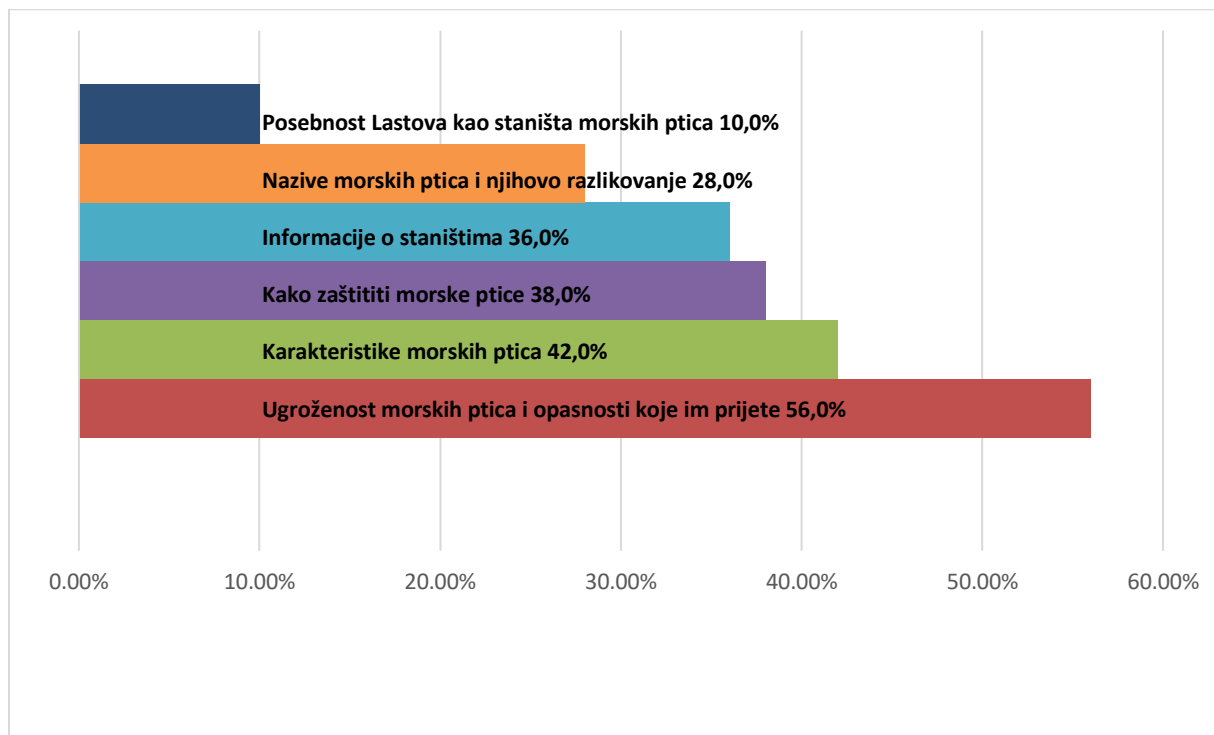

U dijelu upitnika koji je nastojao dobiti uvid u informiranost, sudjelovanje i stav ispitanika prema samom LIFE Artina projektu, utvrđeno je kako je 87,4% ispitanika čulo za projekt, njih 6,8% nije čulo za projekt, a 5,8% je izjavilo da ne zna ili nije sigurno jesu li ili nisu čuli za projekt. Pri tome je utvrđena statistički značajna razlika u odnosu na dob ($\chi^2=19,758$, $df=12$; $p<0,1$) i obrazovanje ispitanika ($\chi^2=25,034$, $df=12$; $p<0,001$) te se može reći da stariji ispitanici i oni slabijeg obrazovanja u većoj mjeri nisu bili informirani o projektu.

Nešto više od polovice ispitanika (52,4%) smatra da su aktivnosti vezane uz očuvanje morskih ptica lokalnoj zajednici donijele više pozitivnih rezultata, 2,9% ih smatra da su te aktivnosti donijele više negativnih rezultata, a 44,7% ispitanika nije sigurno. Kod ovog pitanja utvrđena je statistički značajna razlika među ispitanicima s obzirom na obrazovanje ($\chi^2=29,445$, $df=12$; $p<0,01$) i sudjelovanje u nekim od aktivnosti koje su bile organizirane u sklopu LIFE Artina projekta ($\chi^2=34,219$, $df=2$; $p<0,001$) pri čemu ispitanici sa završenim višim stupnjevima obrazovanja i oni koji su sudjelovali u nekim projektnim aktivnostima u većoj mjeri smatraju da projekt može donijeti više pozitivnih rezultata za lokalnu zajednicu.

Većina ispitanika (60,2%) izjasnila se da su putem projekta saznali nešto novo o morskim pticama. Pri tome je utvrđena statistički značajna razlika između onih koji su sudjelovali u nekim projektnim aktivnostima ($\chi^2=27,095$, $df=1$; $p<0,001$). Na pitanje u otvorenoj formi u kojemu se od ispitanika tražilo da navedu što su novo naučili o morskim pticama odgovorilo je 45,6% njih. Ispitanici su najčešće isticali da su naučili više o ugroženosti morskih ptica i opasnostima koje im prijete (56,0% odgovora), zatim različite informacije o karakteristikama morskih ptica (42,0% odgovora), koje korake je potrebno napraviti da bi se ptice zaštitile (38,0% odgovora), informacije o staništima morskih ptica (36,0% odgovora), nazive zaštićenih morskih ptica i kako ih prepoznati (28,0% odgovora) te koliko je Lastovo posebno jer se tu gnijezde zaštićene vrste (10,0% odgovora). Odgovori su prikazani i na slici 2.

Slika 2: Što ste novo saznali putem projekta LIFE Artina?⁸

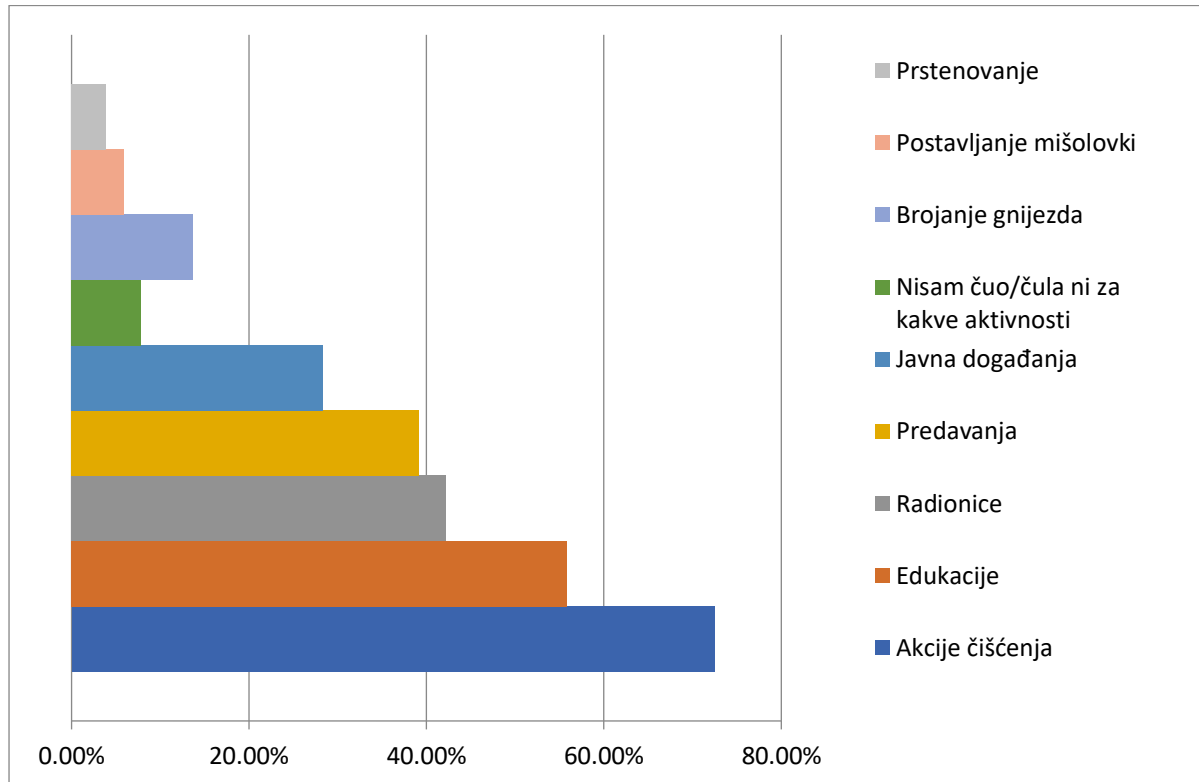

Prema prikupljenim podacima ispitanici su uglavnom bili upoznati s različitim aktivnostima koje su se u sklopu LIFE Artina projekta odvijale na Lastovu. Najveći je udio ispitanika čuo za akcije čišćenja (72,5%), zatim različite vrste edukacija (55,9%), radionice (42,2%), predavanja (39,2%) te javna događanja (28,4%).⁹ Ukupno 7,8% ispitanika tvrdi da nije čulo ni za kakve aktivnosti koje su se odvijale u sklopu projekta, a neki ispitanici navode i dodatne aktivnosti za koje su čuli: 13,7% brojanje gnijezda zaštićenih vrsta morskih ptica, 5,9% postavljanje mišolovki blizu gnijezdilišta i 3,9% prstenovanje ptica. Podaci su prikazani na slici 3. Neparometrijskim testovima utvrđena je statistički značajna razlika među ispitanicima s obzirom na spol ($\chi^2=27,168$, $df=10$; $p<0,05$) pri čemu su žene u statistički značajnijoj mjeri bile upoznate s navedenim aktivnostima.

⁸ Kod ovog pitanja bilo je moguće zaokružiti više odgovora.

⁹ Ova javna događanja uključuju izložbe, javna predstavljanja projekta (*Kick-off*) te manifestacije poput Noći albatrosa (održanih nekoliko puta u sklopu projekta).

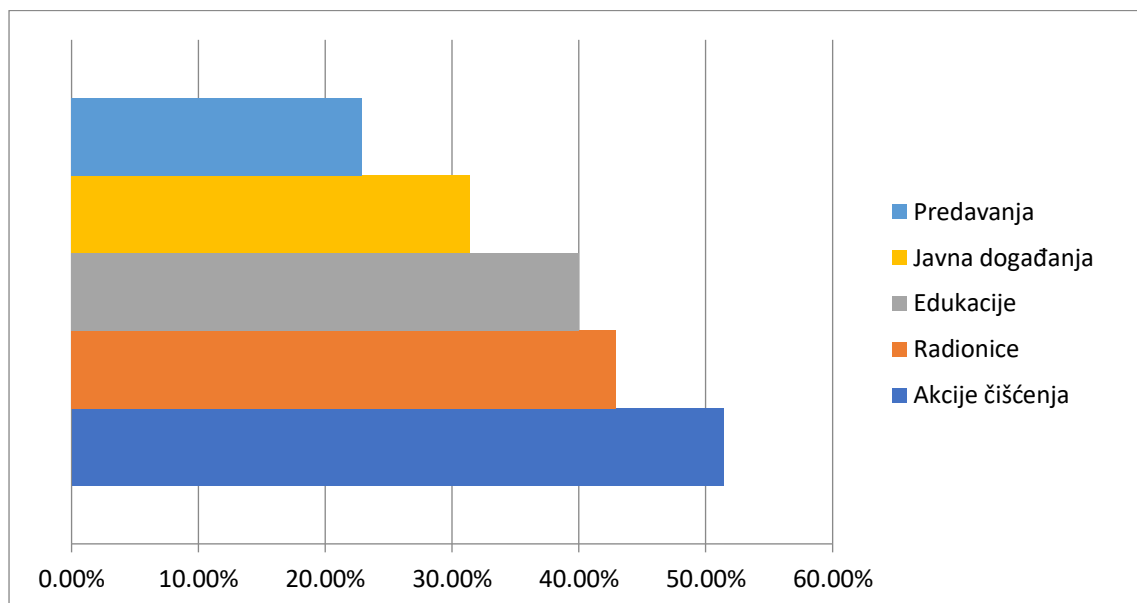
Slika 3: Za koje ste od ovih aktivnosti koje su se odvijale u sklopu LIFE Artina projekta čuli?¹⁰

Ukupno 35% ispitanika tvrdi da je sudjelovalo u nekim aktivnostima koje su bila organizirane u sklopu LIFE Artina projekta. Provedeni testovi pokazali su da su žene ($\chi^2=7,100$, $df=1$; $p<0,01$), mlađi ispitanici ($\chi^2=13,807$, $df=6$; $p<0,1$) i oni s većim stupnjem obrazovanja ($\chi^2=10,180$, $df=6$; $p<0,01$) u statistički značajnijoj mjeri sudjelovali u navedenim aktivnostima. S obzirom na ciljane skupine, utvrđeno je da su ispitanici koji su zaposleni u turizmu, lokalnoj upravi i odgojno-obrazovnom sektoru u statistički značajnijoj mjeri sudjelovali u projektnim aktivnostima ($\chi^2=15,062$ $df=8$; $p<0,1$). Od onih ispitanika koji su sudjelovali u organiziranim aktivnostima, najviše ih je izjavilo da je sudjelovalo u akcijama čišćenja (51,4%), zatim u radionicama (42,9%), edukacijama (40,0%), javnim događanjima (31,4%) te na predavanjima (22,9%). Odgovori su prikazani na slici 4.

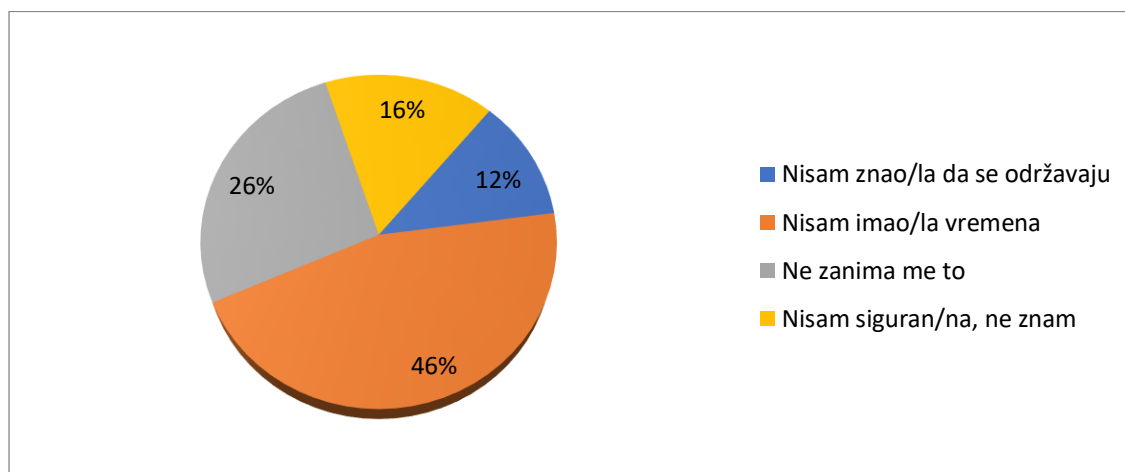
¹⁰ Kod ovog pitanja bilo je moguće zaokružiti više odgovora.

Slika 4: U kojim ste aktivnostima koje su se odvijale u slopu LIFE Artina projekta sudjelovali?¹¹

Ispitanici koji nisu sudjelovali u projektnim aktivnostima u najvećem broju slučajeva tvrde da nisu to učinili jer nisu imali vremena za sudjelovanje (45,6%), ne zanimaju ih takve aktivnosti (26,5%), ne znaju odgovoriti (16,2%) i nisu znali da se takve aktivnosti održavaju (11,8%). Odgovori su prikazani na slici 5.

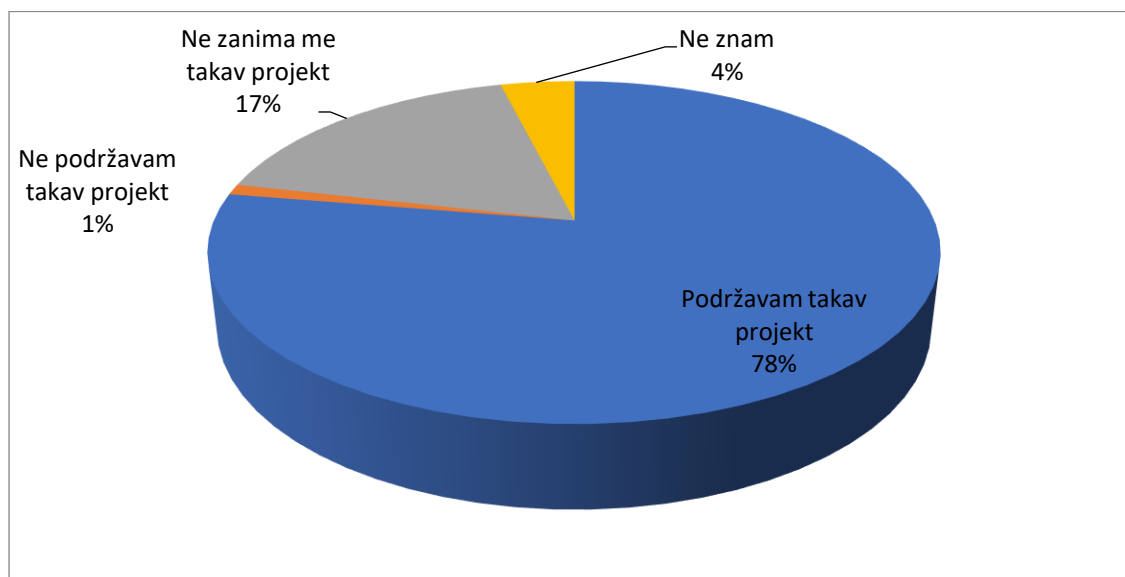
Slika 5: Nisam sudjelovao/la u aktivnostima koje su se provodile u sklopu LIFE Artina projekta jer...

¹¹ Kod ovog pitanja bilo je moguće zaokružiti više odgovora.

Premda je tek nešto više od trećine ispitanika sudjelovalo u projektnim aktivnostima, njih 77,7% tvrdi da podržavaju projekt koji je usmjeren na zaštitu morskih ptica na Jadranu. Tek ih 1,0% ne podržava takav projekt, 3,9% ne zna odgovoriti na ovo pitanje, a 17,5% tvrdi da ih takav projekt ne zanima. Podaci su prikazani na slici 6.

Slika 6: Što mislite o projektu očuvanja morskih ptica na Jadranu?

Kod ovog pitanja je osim po spolu ($\chi^2=6,963$, $df=3$; $p<0,1$) utvrđena i statistički značajna razlika u odnosu na to jesu li ispitanici sudjelovali u nekim projektnim aktivnostima ($\chi^2=15,911$, $df=3$; $p<0,001$) te se može tvrditi da su žene i oni ispitanici koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima skloniji podržati projekt zaštite ptica na Jadranu.

Kad je riječ o metodama zaštite morskih ptica, ispitanicima je bilo ponuđeno šest aktivnosti koje su se provodile tijekom projekta, a koje su oni trebali rangirati po redoslijedu od najvažnije do najmanje važne prema vlastitom mišljenju. Prema dobivenim podacima ispitanici smatraju da je najvažnija edukacija, zatim čišćenje otpada, istraživanje, kontrola i nadzor, uklanjanje štakora te naposljetku testiranje ribolovnih alata za smanjenje slučajnog ulova. Detaljnije su podaci prikazani u tablici 4.

Tablica 4: Redoslijed aktivnosti za zaštitu morskih ptica poredanih od najvažnije prema najmanje važnoj

Aktivnost	Aritmetička sredina ($\bar{x}$)	Standardna devijacija (SD)
Edukacija	2,59	1,53
Čišćenje otpada	2,93	1,53
Istraživanje	3,31	1,50
Kontrola i nadzor	3,57	1,70
Uklanjanje štakora	3,77	1,55
Testiranje ribolovnih alata za smanjenje slučajnog ulova	4,75	1,60

Kod ovog pitanja nisu utvrđene statistički značajne razlike u odnosu na spol, dob, obrazovanje, kao ni među različitim ciljanim skupinama te onima koji su sudjelovali i onima koji nisu sudjelovali u projektnim aktivnostima.

Većina ispitanika tvrdi kako im je važno da svojim postupcima i odlukama nastoje očuvati prirodu, 59,2% njih tvrdi kako im je to u potpunosti važno, a 37,9% kako im je to uglavnom važno. Tek 2,9% ispitanika tvrdi da im to nije važno. Ipak na pitanje bi li htjeli sudjelovati u budućim projektima zaštite i očuvanja prirode, tek 29,9% ispitanika odgovara potvrdno. Njih 36,9% tvrdi kako nema vremena za sudjelovanje, a 24,3% kako nema interesa. Mali postotak od 2,9% ispitanika smatra da su takvi projekti prijevara i stoga ne žele sudjelovati, a 7,8% ih tvrdi da ne zna odgovoriti. Statistički značajna razlika utvrđena je među ciljanim skupinama ($\chi^2=52,152$, $df=32$; $p<0,01$): ribari su manje zainteresirani za sudjelovanje, zaposleni u lokalnoj samoupravi i odgojno-obrazovnim djelatnostima spremniji sudjelovati, a zaposleni u uslužnim djelatnostima u statistički značajnijoj mjeri tvrde kako nemaju vremena za sudjelovanje. Statistički značajna razlika utvrđena je i u odnosu na spol ($\chi^2=11,577$, $df=4$; $p<0,05$), dob ($\chi^2=46,669$, $df=24$; $p<0,01$) i obrazovanje ($\chi^2=66,979$, $df=24$; $p<0,001$) pri čemu su žene, osobe srednje dobi i oni koji imaju viši stupanj obrazovanja skloniji angažmanu u budućim projektima. Također je utvrđena i statistički značajna razlika s obzirom na to jesu li ispitanici već sudjelovali u nekim projektnim aktivnostima ($\chi^2=44,297$, $df=$; $p<0,001$) pa se može zaključiti kako postoji određena skupina ljudi koja je aktivna i

otvorena prema ovom tipu djelovanja s gore spomenutim socio-demografskim karakteristikama (žene, višeg stupnja obrazovanja, srednje životne dobi zaposlene u javnim službama i odgojno-obrazovnim djelatnostima).

U posljednjem pitanju otvorenog tipa ispitanicima je ponuđena mogućnost da iskažu svoje mišljenje ako žele. Nešto manje od četvrtine ispitanika (22,3%) ponudilo je neki komentar. Komentari su sadržajno bili raznoliki, a mogu se podijeliti u nekoliko kategorija. Dio ispitanika iskazuje svoju podršku (neki su čak ostavili svoj kontakt jer bi željeli volontirati) i pohvalu za ovaj i slične projekte:

„Hvalevrijedan projekt! Nadam se da će ih biti još puno u budućnosti.“

„Bravo, samo naprijed! Čuvajte i borite se za ovu ljepotu.“

„Sve pozitivno što se događa na otoku je super. Malo nas je i trebamo se boriti za sebe kad su nas drugi zaboravili.“

S tim u skladu dio ispitanika smatra kako bi se aktivnosti vezane uz očuvanje prirode trebale nastaviti, odnosno kako bi to trebao biti kontinuiran proces, a ne vremenski ograničen dok traje projekt:

„Podržavam projekt, ali bih voljela da se aktivnosti nastave i nakon što projekt završi.“

„Hvala što brinete o okolišu, no svi smo još u povojima i treba nastaviti.“

„Smatram da projekt ima učinaka i da taj ili sličan treba nastaviti provoditi.“

Dio ispitanika uz pohvalu projektu smatra kako postoje i veći problemi s kojim se lokalno stanovništvo susreće i kako bi ih trebalo rješavati:

„Lijepo je da se vodi briga o pticama, međutim mi smo na udaljenom izoliranom otoku na kojem je ljudima teško živjeti – trebalo bi povesti računa i o stanovnicima otoka kojima za normalan život fali jako puno toga. Treba očuvati prirodu, ali treba očuvati i stanovnike.“

„Potrebno je zaštititi ptice, ali treba se riješiti i smeća, riješiti problem kanalizacije na otoku. Smatram da su ti problemi jako bitni za očuvanje prirode i života na otoku.“

Kao veliki problem neki od ispitanika navode pojavu vrana:

„Molim da se obrati pozornost na populaciju vrana čiji se broj jako puno povećao i stvara velike smetnje poljoprivrednicima.“

„Bilo bi poželjno smanjiti broj vrana koje stvaraju velike probleme ljudima u poljoprivredi.“

„Nemojte odustati! Kako smanjiti broj vrana na otoku??? Rade veliku štetu poljoprivrednicima.“

S druge strane, dio ispitanika iskazuje nepovjerenje prema projektu i projektnim aktivnostima, bilo da smatraju da je projekt kontraproduktivan (i da šteti pticama) ili da takvo djelovanje zapravo narušava prirodnu ravnotežu:

„Ne dirajte se u prirodu jer priroda vraća!“

„Zanima me rezultat ovih istraživanja. Čim skupocjeni projekt završi nitko više neće spominjati ove navodno ugrožene ptice.“

„Trebate manje uznemiravati ptice na škoju od Zaklopatice. Nikad prije se nisu zalijetale u prozore, a sada to rade.“

„Živim u Zaklopatici i čujem sve više ptica. Događa se da se zaletu u prozore.“

„Ne treba se previše dirati u prirodu. Ona ima svoj prirodni ciklus koji se vrti.“

Neki ispitanici smatraju kako nema potrebe djelovati na lokalno stanovništvo jer oni najbolje znaju kako voditi miran suživot s prirodom i morskim pticama:

„Ptice koje se navode u upitniku su postojale i prije nastanka institucije PP 'Lastovsko otočje' tako da projekt i razne udruge ne treba predstavljati kao spasioce ptica jer ptice nitko ne ugrožava osim štakora i smeća koje pluta morem te su iste naučile na suživot s lokalnim stanovništvom.“

„Podržavam svaki projekt koji štiti prirodu. Smatram da se treba poslušati glas i potrebe stanovništva koje živi u onom zaštićenom području. Od tih ljudi se može jako puno naučiti i ti ljudi mogu dati prijedloge gdje usmjeravati pare od projekta u budućnosti.“

Zaključne odredbe izlaznog kruga anketa

Podaci dobiveni provedbom izlaznih anketa ukazuju na to da:

C1 Ispitanici u visokom postotku prepoznaju različite vrste morskih ptica, 92,2% ih je prepoznalo galeba klaukavca, 87,4% artinu, 84,5% sredozemnog galeba i 69,9% kaukala. Uz to 37,9% ispitanika zna prepoznati sve tri ugrožene vrste (sredozemnog galeba, artinu i kaukala).

C2 Većina ispitanika (92,2%) navodi specifične opasnosti koje prijete morskim pticama. Kao najčešće spominjane opasnosti ističu: otpad (78,9%), plastiku i mikroplastiku (54,7%), predatore poput štakora, mačaka i kuna (53,7%), ribare i ribarske alate (46,3%), buku (32,6%), svjetlosno onečišćenje (31,6%), zagađenje mora (24,2%), pomorski promet (20,0%), ugrožavanje i ometanje staništa i gnijezdilišta ptica (18,9%), nedostatak ribe (17,9%), klimatske promjene (17,9%), turizam (14,7%);

C3 Većina ispitanika smatra da je važno očuvati morske ptice na Jadranu (89,3%) te je njih 87,4% čulo za projekt LIFE Artina i 77,7% ga podržava. Od ukupnog broja ispitanika 52,4% ih smatra je projekt imao pozitivne učinke za lokalnu zajednicu, a 60,2% tvrde da su putem projekta saznali nešto novo o morskim pticama. Većina ispitanika (92,2%) bila je informirana o aktivnostima koje su se odvijale u sklopu projekta, a nešto više od trećine ih je sudjelovalo u nekim od tih aktivnosti;

C4 U svim prethodnim točkama (razlikovanju morskih ptica, prepoznavanju ugroženih vrsta morskih ptica, navođenju specifičnih opasnosti koje prijete morskim pticama, prepoznavanju pozitivnih učinaka projekta, itd.) utvrđena je statistički značajna razlika između ispitanika koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu. Kao najčešći razlog nesudjelovanja ispitanici navode nedostatak vremena (oko polovice), nezainteresiranost (oko četvrtine), neinformiranost (12%) ili ne znaju objasniti (16%);

C5 Kad je riječ o budućim projektima zaštite i očuvanja prirode, 29,9% ispitanika tvrdi da bi željelo sudjelovati, 36,9% tvrdi kako nema vremena za sudjelovanje, a 24,3% kako nema interesa. Mali postotak od 2,9% ispitanika smatra da su takvi projekti prijevara i stoga ne žele sudjelovati, a 7,8% ih tvrdi da ne zna odgovoriti. I kod ovog pitanja utvrđena je statistički

značajna razlika među onim ispitanicima koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu.

Usporedba podataka dobivenim ulaznim i izlaznim anketiranjem

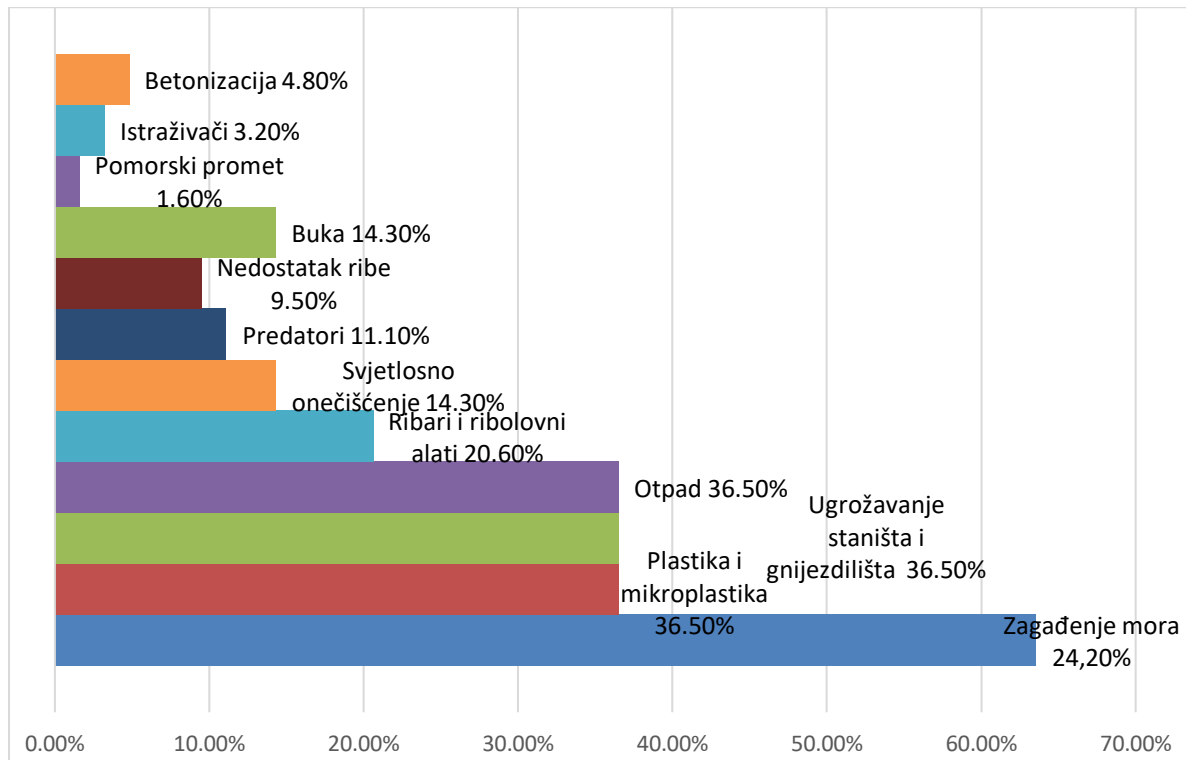
Naknadna usporedba ulaznih i izlaznih anketnih upitnika po određenim varijablama ima za cilj utvrditi je li se i na koji način promijenilo znanje lokalnog stanovništva o morskim pticama (njihovim vrstama) i opasnostima koje im prijete, kao i je li se i na koji način promijenio generalni stav ispitanika o projektu koji ima za cilj zaštitu morskih ptica. Upitnici su uspoređivani po pet varijabli: prepoznavanje vrsta morskih ptica, identificiranje opasnosti koje prijete pticama, stav o potrebi zaštite ugroženih vrsta ptica, podrška LIFE Artina projektu i generalna važnost da se postupcima i odabirima očuva priroda.

Usporedbom podataka prikupljenih u ulaznim i izlaznim anketnim upitnicima može se zaključiti kako lokalno stanovništvo u statistički značajnijoj mjeri prepoznaje različite vrste morskih ptica na kraju provedbe projektnih aktivnosti i to: sredozemnog galeba ($\chi^2=7,047$, $df=$; $p<0,1$), kaukala ($\chi^2=1,857$, $df=2$; $p<0,001$), gregulu ($\chi^2=7,459$, $df=6$; $p<0,01$) i klaukavca ($\chi^2=0,331$, $df=2$; $p<0,1$).

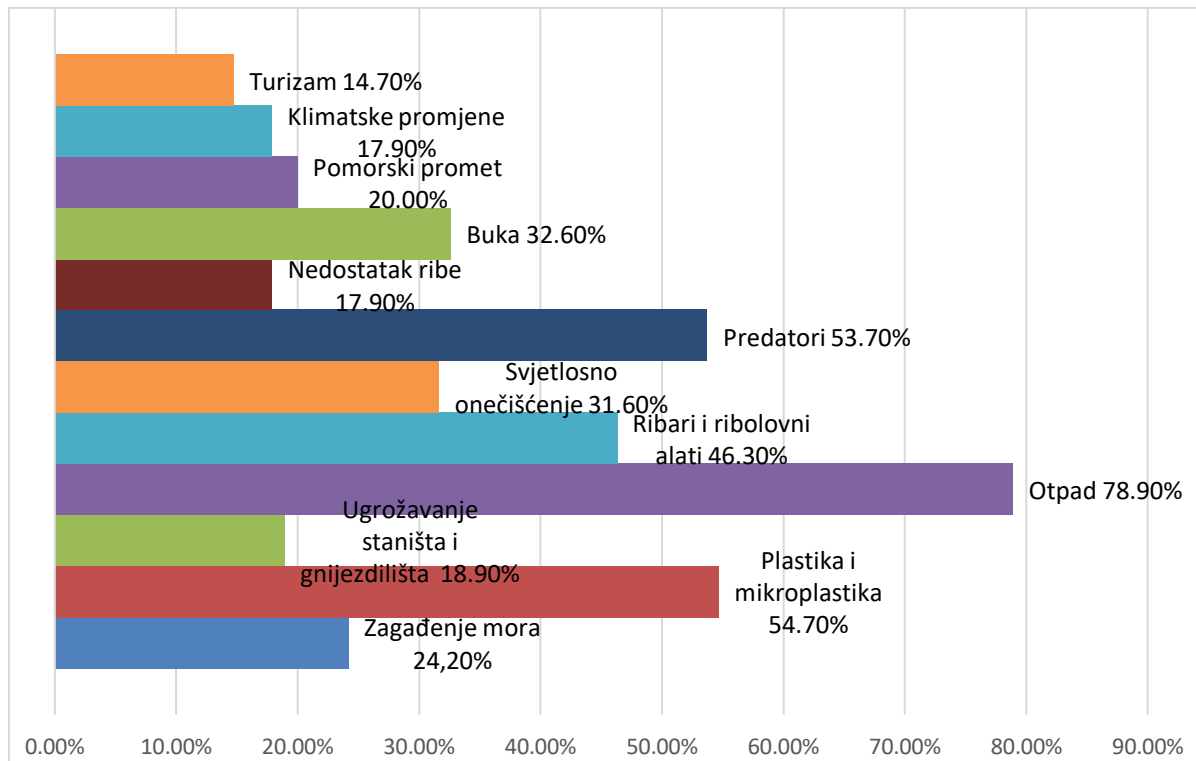
Statistički značajna razlika utvrđena je i u odnosu na prepoznavanje opasnosti koje prijete morskim pticama ($\chi^2=43,192$; $df=1$; $p<0,001$) te su ispitanici u izlaznim anketama u većoj mjeri naveli različite vrste ugroza za ptice.

Kako bi se zornije vidjele razlike u prepoznavanju i imenovanju opasnosti za morske ptice između ulaznih i izlaznih anketa na slikama 7 i 8 prikazani su rezultati dobiveni istraživanjem.

Slika 7: Ulazni upitnici – opasnosti koje prijete morskim pticama

Slika 8: Izlazni upitnici – opasnosti koje prijete morskim pticama

Stav o potrebi zaštite morskih ptica na Jadranu bio izrazito pozitivan već u ulaznim anketama i, premda je on izrazito visok i u izlaznim anketama, potvrđena je statistički značajna razlika među njima ($\chi^2=6,249$; $df=2$; $p<0,01$) pri čemu ispitanici izlaznih anketa u statistički značajnijoj mjeri iskazuju ovakvo mišljenje. Međutim, kad se radi o podršci projektu usmjerenom na zaštitu morskih ptica rezultati su pomalo iznenađujući. Naime, ispitanici u izlaznim anketama u statistički značajnijoj mjeri pokazuju nezainteresiranost i nesklonost da podrže projekt u odnosu na ispitanike ulaznih anketa ($\chi^2=15,544$; $df=3$; $p<0,01$).

Posljednja varijabla koja se uspoređivala usmjerena je na ispitivanje važnosti očuvanja prirode među ispitanicima. Kod ove varijable utvrđena je statistički značajna razlika među ulaznim i izlaznim anketama te se može tvrditi kako ispitanici u završnoj fazi provedbe projekta tvrde u značajnijem omjeru kako svojim postupcima i odlukama nastoje očuvati prirodu ($\chi^2=4,028$; $df=3$; $p<0,1$).

Zaključci i preporuke

Kako je već navedeno u jednom od uvodnih poglavlja ovog istraživačkog izvješća, projekti očuvanja nužno moraju uključiti lokalnu zajednicu kako bi bili što uspješniji te svojim prisutstvom na lokalitetu poticati prepoznatljivost i stvarati povjerenje.

Neki od dugoročnih ciljeva LIFE Artina projekta svakako su usmjereni na podizanje svijesti o važnostima i načinima očuvanja morskih ptica. Stoga je nacrt istraživanja u dva kruga (ulazne ankete na početku provedbe projektnih aktivnosti i izlazne ankete na kraju provedbe projektnih aktivnosti) nastojao dobiti uvid u eventualnu promjenu percepcija i stavova određenih ciljanih skupina lokalnog stanovništva o samom projektu, te njihovo znanje o morskim pticama i opasnostima koje im prijete. Treba napomenuti kako su već u drugom krugu istraživanja gotovo u svim varijablama zabilježene statistički značajne razlike između ispitanika koji su sudjelovali u nekim od projektnih aktivnosti i između onih koji nisu. Osim toga, nakon usporedbe podataka dobivenih ulaznim i izlaznim anketnim upitnicima može se ustvrditi sljedeće:

1. Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o morskim pticama čime se potvrđuje prva postavljena hipoteza istraživanja H1.
2. Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama čime se potvrđuje druga postavljena hipoteza H2.
3. Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica i očuvanja prirode općenito čime je potvrđena treća postavljena hipoteza H3.
4. U statistički značajnoj mjeri je utvrđena nezainteresiranost i smanjena spremnost na podršku projektu usmjerenom na očuvanje morskih ptica među lokalnim stanovništvom na kraju provedbe projektnih aktivnosti čime se odbacuje četvrta postavljena hipoteza H4.

Na temelju provedbe oba kruga istraživanja, mogu se izdvojiti sljedeći općeniti zaključci i preporuke. Najveći utjecaj su projektne aktivnosti imale na pojedine pripadnike ciljanih skupine s otoka Lastova koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima. Međutim, na općenitoj se razini može tvrditi kako je projekt kroz različite sadržaje podignuo svijest lokalnog stanovništva o važnosti morskih ptica i njihovog očuvanja, kao i očuvanja prirode općenito, te njihovo znanje o morskim pticama i opasnostima koje im prijete. Kao preporuke za buduće projekte na temelju dobivenih podataka treba istaknuti kako i nadalje u skladu s „novom paradigmom“ projekata očuvanja treba uključivati lokalnu zajednicu i izgraditi snažnu prisutnost i identitet među lokalnim stanovništvom. S obzirom da je zabilježen pad zainteresiranosti i razine podrške projektu bilo bi preporučljivo u većoj mjeri prezentirati lokalnoj zajednici pozitivne učinke projektnih aktivnosti koji se odnose na zaštićene vrste i prirodu, ali i na socio-ekonomsku dobrobit za zajednicu općenito. S tim u vezi bilo bi dobro više djelovati prema demografskim skupinama koje nisu aktivnije bile uključene u projektne sadržaje (muškarci, starije i mlađe dobne skupine). Donekle izgubljena podrška projektu, kojoj u prilog idu i komentari ispitanika koji iskazuju bojazan kako će se pitanje zaštite morskih ptica zaustaviti završetkom projekta mogla bi se povratiti jačanjem povjerenja kroz nastavljanje projektnih aktivnosti u budućim sličnim projektima.

Literatura

Ancrenaz, M.; Dabek, L.; O'Neil, S. (2007) „The Costs of Exclusion: Recognizing a Role for Local Communities in Biodiversity Conservation.“ *PLoS Biol* 5(11): e289. doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.0050289>

Andrade, G. S. M.; Rhodes, J. R. (2012) „Protected Areas and Local Communities: An Inevitable Partnership Toward Successful Conservation Strategies?“ *Ecology and Society*, 17(4):, 14-16. doi: <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05216-170414>.

Hazdovac Bajić, Nikolina (2020) Istraživačko izvješće: Istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina na Lastovu – prva dionica, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, temeljem Ugovora o pružanju usluga sklopljenog s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce

Locke, H.; Dearden, P. (2005) „Rethinking Protected Area Categories and the New Paradigm.“ *Environmental Conservation* 32(1), 1-10. doi: <https://doi.org/10.1017/S037689290500185>.

Lopoukhine, N.; Crawhall, N.; Dudley, P.; Figgis, C.; Karibuhoye, D.; Laffoley, J.; Londoño, M.; MacKinnon, K.; Sandwith, T. (2012) „Protected Areas: Providing Natural Solutions to 21st Century Challenges.“ *Sapiens* 5(2): 116-131.

Sheppard, D. (2006) „The New Paradigm for Protected Areas: Implications for Managing Visitors in Protected Areas.“ U: Siegrist, D.; Clivaz, C.; Hunziker, M.; Iten, S. (ur.) *Exploring the Nature of Management*. Proceedings of the Third International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. University of Applied Sciences Rapperswil, Switzerland, 13-17 September 2006. Rapperswil. Dostupno na: https://mmv.boku.ac.at/refbase/files/sheppard_david-2006-the_new_paradigm_for.pdf

(preuzeto 11.05.2023.)

Prilog: Primjer upitnika

Poštovani,

ovim upitnikom Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar" nastoji prikupiti podatke o projektu LIFE ARTINA - LIFE17 NAT/HR/000594 „Mreža za očuvanje morskih ptica u Jadranu“. Projekt se bavi problemima očuvanja morskih ptica na području srednjeg Jadrana, a provodi se od 2018. do 2023. godine. Ovaj upitnik provodi se u završnoj fazi projekta i cilj mu je ispitati stavove javnosti o samom projektu, aktivnostima koje su provedene i njihovim učincima. Sličan upitnik već je proveden na početku provedbe projekta te ćemo njihovom usporedbom nastojati ustanoviti je li se i u kojoj mjeri promijenio stav građana.

Više o projektu moguće je pronaći na web stranici <http://www.lifeartina.eu/>

Anketa je anonimna, a podatci dobiveni u ovom istraživanju bit će povjerljivi i primjereno zaštićeni. Ispunjavanje upitnika traje oko 15 minuta. Molim Vas da na pitanja odgovarate iskreno, jer se jedino tako može osigurati uspješnost, objektivnost i znanstveni karakter istraživanja.

Ukoliko imate bilo kakvih pitanja u vezi ovog istraživanja ili želite dodatne informacije, možete kontaktirati broj telefona 098 622 162 ili e-mail: nikolina.hazdovac@pilar.hr

Zahvaljujemo Vam na spremnosti da sudjelujete u istraživanju i obvezujemo se javno obavijestiti Vas o rezultatima.

Datum: _____

Mjesto: _____

Anketar: _____

Redni broj ankete (ispunjava se naknadno): _____

1. Kojeg ste spola?

1. Muškog
2. Ženskog

2. Koja je godina Vašeg rođenja?

--	--	--	--

3. Kako biste procijenili svoj životni standard u odnosu na druge stanovnike Republike Hrvatske?

1. Znatno lošiji od prosjeka
2. Nešto lošiji od prosjeka
3. Otprilike prosječan
4. Nešto bolji od prosjeka
5. Znatno bolji od prosjeka

4. Vaš najviši obrazovni stupanj (škola završena redovno ili izvanredno)?

1. Bez završene osnovne škole
2. Završena osnovna škola
3. Završena srednja škola
4. Završena viša škola u trajanju od dvije godine, završen dvogodišnji stručni studij (viša škola, visoka škola, veleučilište) (stručni pristupnik)
5. Završena prva razina visokog obrazovanja (sveučilišni studij, visoka škola, veleučilište) (prvostupnik)
6. Završena druga razina visokog obrazovanja ili dodiplomski četverogodišnji studij ili integrirani preddiplomski i diplomski studij (sveučilišni studij, visoka škola, veleučilište) (magistar struke, stručni specijalist)
7. Završen poslijediplomski studij

**5. Koji je Vaš radni status (što najbolje opisuje Vašu trenutnu situaciju)?
(Ukoliko zbog bolesti, porodiljinog, godišnjeg odmora, štrajka... trenutno ne radite plaćeni posao, označite svoj status u odnosu na uobičajenu situaciju).**

1. Zaposlen/a (kao zaposlenik/ica, samozaposlen/a, ili radi u vlastitom obiteljskom poslu)
2. Nezaposlen/a i tražim posao
3. U sustavu formalnog obrazovanja (što ne plaća poslodavac)
4. Pripravnik/ca ili vježbenik/ca
5. Trajno nesposoban/na za rad
6. Umirovljenik/ca
7. Radim u kućanstvu i na kućanskim poslovima, brinem o djeci i/ili o drugim osobama
8. Ostalo

6. Molim Vas da odredite prema dolje navedenoj podjeli u koju skupinu pripadate prema svojoj osnovnoj djelatnosti.

1. Djelatnici u turizmu (TZ, turističke agencije, hotel, restorani, vlasnici apartmana, brodari)
2. Ribari
3. Lokalna samouprava (općina, komunalna tvrtka)
4. Policija
5. Odgoj i obrazovanje (vrtić, škola)
6. Javne i uslužne djelatnosti (pošta, banka)
7. Poljoprivrednici
8. Umirovljenici, učenici, studenti
9. Nešto drugo

7. Jeste li upoznati sa sljedećim vrstama morskih ptica? (Zaokružite po jedan odgovor u svakom retku.)

 Sredozemni galeb	Da	Ne	Ne znam
 Kaukal (veliki zovoj)	Da	Ne	Ne znam
 Gregula (artina)	Da	Ne	Ne znam
 Galeb klaukavac	Da	Ne	Ne znam

8. Koje su vrste gore navedenih ptica, prema Vašem mišljenju, ugrožene? (Možete zaokružiti više odgovora.)

1. Sredozemni galeb
2. Kaukal (veliki zovoj)
3. Gregula (artina)
4. Galeb klaukavac
5. Niti jedna

9. Koje su prema Vašem mišljenju najveće opasnosti koje prijete morskim pticama? Molimo Vas da ih poredate po važnosti, gdje bi pod 1 bila, prema Vašem mišljenju, najveća opasnost za morske ptice, a pod 5 najmanja.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

10. Smatrate li da je važno očuvati morske ptice na Jadranu?

1. Da
2. Ne
3. Ne znam

11. Jeste li čuli za LIFE ARTINA projekt?

1. Da
2. Ne
3. Ne znam

12. Smatrate li da su aktivnosti vezane uz očuvanje morskih ptica lokalnoj zajednici donijele ...

1. Više pozitivnih rezultata
2. Više negativnih rezultata
3. Ne znam

13. Jeste li putem projekta LIFE ARTINA saznali nešto o morskim pticama što ranije niste znali?

1. Da
2. Ne

Ako jeste, navedite što:

---

15. Jeste li čuli za neke od sljedećih aktivnosti koje su se provodile u sklopu LIFE ARTINA projekta? (Moguće je zaokružiti više odgovora.)

1. Akcije čišćenja
2. Javna događanja
3. Predavanja
4. Edukacije
5. Radionice
6. Ostalo (Što: _____)
7. Ništa od navedenog

16. Jeste li sudjelovali u nekim aktivnostima u sklopu LIFE ARTINA projekta?

1. Da
2. Ne

Ako jeste, navedite kojim:

Ako niste, navedite zašto:

1. Nisam znao/znala da se održavaju
2. Nisam imao/imala vremena za sudjelovanje
3. Ne zanima me to
4. Ne znam

17. Što mislite o projektu očuvanja morskih ptica na Jadranu?

1. Podržavam takav projekt
2. Ne podržavam takav projekt
3. Ne zanima me projekt
4. Ne znam

18. Ispod su ponuđene određene aktivnosti koje su se provodile u sklopu LIFE ARTINA projekta radi zaštite morskih ptica. Molim Vas da ih rangirate od 1 do 6 (gdje bi 1 bila najvažnija, a 6 najmanje važna aktivnost) prema tome što Vi mislite da je najvažnije poduzeti za očuvanje morskih ptica.

Edukacija	_____
Istraživanje	_____
Kontrola i nadzor	_____
Uklanjanje štakora	_____
Čišćenje otpada iz mora	_____
Testiranje ribolovnih alata za smanjenje slučajnog ulova	_____

19. U tablici su navedeni neki od mogućih učinaka aktivnosti provedenih u sklopu LIFE ARTINA projekta na lokalnu zajednicu. Molim Vas da uz svaku navedenu tvrdnju označite koliko se s njom Vi osobno slažete. (Molimo Vas da označite po jedan odgovor u svakom retku.)

	Nimalo	Malo	Osrednje	Mnogo	Izrazito mnogo	Ne znam
Rast zaposlenosti	1	2	3	4	5	0
Razvoj dodatnih prihoda za lokalnu zajednicu	1	2	3	4	5	0
Nametanje ograničenja uobičajenim aktivnostima lokalnog stanovništva	1	2	3	4	5	0
Povećanje prepoznatljivosti Lastova	1	2	3	4	5	0
Povećanje svijesti za potrebu očuvanja i zaštite okoliša	1	2	3	4	5	0
Smanjenje izolacije Lastova	1	2	3	4	5	0
Aktivnosti nemaju nikakve stvarne učinke	1	2	3	4	5	0
Edukacija lokalnog stanovništva o načinima suživota s prirodom	1	2	3	4	5	0

20. Biste li rekli da Vam je inače važno da svojim postupcima i odlukama nastojite očuvati prirodu?

1. Uopće mi nije važno
2. Uglavnom mi nije važno
3. Uglavnom mi je važno
4. U potpunosti mi je važno
5. Ne znam, ne mogu odabrati

21. Biste li željeli sudjelovati u budućim projektima zaštite i očuvanja prirode?

1. Da, uglavnom i sudjelujem
2. Da, ali nemam vremena
3. Ne, nemam interesa za to
4. Ne, mislim da su takvi projekti prevara
5. Ne znam, ne mogu odabrati

22. Ukoliko ima još nešto što biste voljeli nadodati, napišite ispod.

ZAHVALJUJEMO NA SURADNJI!